

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
"07" yanvar 2026-cı il

Fənn sillabusu

İxtisasın şifri və adı: 7007008 - Torpaqşünaslıq və aqrokimya.

İxtisaslaşma: Torpaqşünaslıq

Fakültə: Aqrar və mühəndislik

Kafedra: Aqrar elmlər

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Torpaq genezisi və landşaft dinamikası

Kodu: MUMF-B05

Tədris ili: I (2025/2026)

Semestr: II (yaz)

Tədris yükü: Cəmi: 210 saat. Auditoriya saati - 45 (30 saat müəzərə, 15 saat seminar məşğələsi)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 7

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Babayev Xalıqverdi Yüsub oğlu.aqr.e.ü.f.d., dos.

Məsləhət günləri və saati: III gün saat 15⁰⁰.

E-mail ünvanı: babayev. xalıqverdi 58@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Fizuli küç.70 ,

III.Tövsiyyə olunan dərslük, dərş vəsaitivə metodik vəsaitlər:

Əsas:

1. Əliyeva S. V. Aqroekoloji təhlil və idarəetmə. Bakı: Nurlan nəşriyyatı, 2016. 285 s.
2. Mustafablyli H.L // Landşaftşünaslıq terminlərinin qısa izahlı lüğəti. Şəki, Kaskad, 2019.- 213 s
3. Mustafablyli H.L. / Tətbiqi geokimyanın bəzi problemləri. Bakı " Nafta-press" 2007.-179s.
4. Rüstəmov Q.İ., Rüstəmov A.M. Böyük Qafqazın cənub yamacı landşaftların ekogeokimyəvi xüsusiyyətləri. Bakı, " Avrora" 2016. 189 səh.
5. Mustafablyli H.L, Lətifov E.K., Rəhimov Y.R. və b. // Azərbaycanın Şəki-Zaqatala bölgəsinin təbii resurslarının landşaft-diaqnostik və iqtisadi xüsusiyyətləri. AMEA-nın Şəki REM-nin mətbəəsi, 2020.-372 səh.
6. Mustafablyli H.L. // Relyef növlərindən asılı olan biogeomorfosenozların biogeokimyəvi xüsusiyyətləri. Azərb.Aqrar Elmi. 2019. N.1 s. 103-108.
7. Mustafablyli H.L // Biocoğrafiyadan qısa izahlı lüğət. Şəki, Kaskad, 2017.-116 s.
8. Mustafablyli H.L // Landşaftşünaslıq terminlərinin qısa izahlı lüğəti. Şəki, Kaskad, 2019.- 213 s
9. Həsənova L. F. Aqroekologiyanın əsas prinsipləri. Bakı: Elm nəşriyyatı, 2013. 260 s.
10. Hüseynova N. A. Aqroekoloji əsaslar və kənd təsərrüfatı bitkiləri. Bakı: Nurlan nəşriyyatı, 2015. 278 s.
11. Məmmədova A. İ. Aqroekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi. Bakı: Nurlan nəşriyyatı, 2018. 320 s.
12. Süleymanov M.Ə. Əliyeva İ.S. Landşaftşünaslığın əsasları (ali məktəblərrüçün dərslük). Bakr: nəşriyyatı, 2008, 400 səh.

13. Qasimov R. M. Aqroekologiya və kənd təsərrüfatında davamlı inkişaf. Bakı: Elm nəşriyyatı, 2017. 290 s.

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT

14. Altieri M.A. "Agroecology: The Science of Sustainable Agriculture". Boulder. USA. 2018. 448 p.
15. Gliessman S.R. "Agroecology: The Ecology of Sustainable Food Systems". Boca Raton, Florida. USA. 2007. 2015 (reprint). 384 p.
16. Francis C., Lieblein G., Breland T.A. et al. "Agroecology: Leading the Transformation to a Sustainable World", Elsevier. Amsterdam. Nederland. 2016. 442 p.
17. Z.İ., Məmmədov A.T., Əmikişiyev V.Q.// Bioloji müxtəliflik haqqında populyar dildə. Bakı, 2018. " Zərdabi-Nəşr" MMC. 252 səh.
18. Hüseynov A. M., Hüseynov N.V. //Torpaq kimyası. Bakı, Qanun nəşriyyatı, Dərslik, 2015, 584 s.
19. Hüseynov A.M. , Abdullayeva Z.H. Aqrokimyanın ekoloji problemləri və funksiyaları (Dərs vəsaiti) . Gəncə , 2017, 90s

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədrisi vacib deyil.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Landşaft yalnız ona xas olan şəraitdə formalaşan eyni cinsli təbii kompleksdir. Bura aşağıdakılar daxildir: Vahid geoloji təməl, iqlim şəraiti, relyef, hidroqrafik xüsusiyyətlər və torpaq örtüyü.

Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin obyekt - coğrafi təbəqədir, predmeti isə bir neçə geosistemlərdən ibarət olan landşaft sferasıdır.

Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin predmeti aşağıdakılardan ibarətdir:

1) Təbii ərazi komplekslər və ya ayrı-ayrı səviyyədə olan geosistemlər 2) Landşaftın morfoloji strukturu 3) Regional landşaftşünaslıq və rayonlaşdırma. 4) Landşaftın dinamikası .5) Landşaftın təkamülü. 6) Antropogen transformasiyanın qanunauyğunluqları, təbii-antropogen və mədəni landşaftların təkamülü və formalaşması.

Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin məqsədi coğrafi komplekslərin quruluşunu, inkişafını, yerləşməsinə, təkamülünü öyrənməkdən ibarətdir.

Başqa sözlə desək Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fiziki coğrafiyanın coğrafi təbəqə daxilində baş verən ərazi differensiasiyalarını öyrənməklə məşğul olan bölməsidir.

Landşaft yalnız ona xas olan yaradan, nəticədə landşaftın strukturunu yenidən quran dəyişikliklərə landşaftın inkişafı (təkamülü) deyilir. Hələ son vaxtlaradək landşaftın dinamikası adı altında komplekslərin xassələrində gedən bütün dəyişikliklər başa düşülürdü (landşaftın fəaliyyəti və onun təkamülü). Son illərdə təbiətin mühafizəsi və ondan səmərəli istifadə yollarının meydana gəlməsilə əlaqədar olan məsələlərin həlli prosesində landşaftın dinamikası və inkişafı (təkamülü) anlayışlarının ayrılması məsələsinin vacibliyi ortaya çıxdı. Dinamika landşaftın dəyişməsinə şəraitdə formalaşan eyni cinsli təbii kompleksdir. Bura aşağıdakılar daxildir: Vahid geoloji təməl, iqlim şəraiti, relyef, hidroqrafik xüsusiyyətlər və torpaq örtüyü. Vahid struktur daxilində baş verən və onu keyfiyyətə dəyişdirməyə sövq etməyən landşaft dəyişgənliklərinə landşaftın dinamikası deyilir.

Keyfiyyətə yeni əlaqə formalarını və funksiyalarını müşahidə edilən hadisələri səciyyələndirən anlayışlardan biridir.

Dinamiki dəyişikliklər, hadisələrin dövrilik və ilkin vəziyyətinə qayıda bilmək qabiliyyətilə, tədrisi inkişaf, yeni təkamül isə müəyyən məqsədə (istiqamətə) doğru yönəldilməsi və ilkin vəziyyətinə qayıda bilməməsilə səciyyələnir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir:20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cu il tarixli qərarına uyğun olaraq meyarları nəzərə alınır.İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal - suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

- 91-100 bal- əla (A)
- 81-90 bal-çox yaxşı (B)
- 71-80 bal- yaxşı (C)
- 61-70 bal- kafi (D)
- 51-60 bal –qənaətbəxş (E)
- 51-baldan aşağı- qeyri-kafi (F)

IX. Davranış qaydalarının pozulması:Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görələcək.

X.Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat , laboratoriya 15 saat Cəmi: 45 saat

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
1	2	3	4
	I – kollokvium		
1	Mövzu 1: Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin predmiti, məqsədi və tarixi. Plan: 1. Genezis anlayışı və elmi-metodoloji əsasları 2. Genezis tipi və mənşə anlayışı 3. Təbii sistemlərin formalaşma prinsipləri. Tarixi –coğrafi yanaşma 4. Komplekslik və sistemlilik prinsipi 5. Genezisin torpaqşünaslıq və landşaftşünaslıqda rolu. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
2	Mövzu 2: Landşaftın geoloji və paleocoğrafi genezisi. Plan: 1.Yer qabığının inkişaf mərhələləri 2. Tektonik hərəkətlər və dağəmələgəlmə 3. Paleoiqlim şəraiti. 4. Kvadrat dövrü və müasir landşaftların formalaşması 5. Azərbaycanın geploji inkişaf xüsusiyyətləri	2	

	Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,7,9,10]		
3	Mövzu 3: Relyefin genezisi və morfogenetik proseslər. Plan: 1. Endogen proseslər (tektonizm, vulkanizm) 2. Ekzogen proseslər (eroziya, deflyasiya,abraziya) 3. Morfogenetik tiplər. 4. Dağ, düzənlik və sahil landşaftlarının genezisi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,7,9,10]	2	
4	Mövzu 4: İqlim və hidroloji amillərin genezisdə rolu Plan: 1. Günəş radiasiyası və istilik balans 2. Atmosfer sirkulyasiyası 3. Su dövrəni və çay şəbəkəsinin formalaşması 4. Rütubətlənmə və zonallıq 5. İqlim dəyişmələrinin landşaft genezisinə təsiri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 2, 7,6,4,9]	2	
5	Mövzu 5: Torpaq və biotik komponentlərin genezisi. Plan: 1. Torpaq əmələgəlmə amilləri (iqlim, ana süxur, relyef, orqanizmlər,zaman) 2. Torpaq profilinin formalaşması 3. Bitki örtüyünün təkamülü. 4. Biomüxtəliflik və torpaq-landşaft qarşılıqlı əlaqəsi 5. Azərbaycanın torpaq-landşaft kompleksləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 2, 3,5,7,9]	2	
II – kollokvium			
6	Mövzu 6: Antropogen genezis və müasir transformasiya Plan: 1. Aqrolandşaftların formalaşması 2. Meşəsizləşmə və eroziya 3. Suvarma və şorlaşma 4. Urbanizasiya 5. Landşaftın süni dəyişdirilməsi və davamlı idarəetmə. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 2, 3]	2	
7	Mövzu 7:Landşaftın inkişaf proqnozu. Landşaftın assimetriyası Plan: 1. Landşaftın inkişaf proqnozu 2. Landşaftın assimetriyası Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
8	Mövzu 8. Landşaftın dinamikası və inkişafı Plan: 1. Landşaftın dinamikası 2. Landşaftın inkişafı (təkamülü) Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 5,6, 3]	2	
9	Mövzu 9: Landşaftın strukturu Plan: 1. Landşaftın hündürlük və ya mərtəbəli strukturu 2. Landşaftın üfüqi strukturu 3. Komponentlərin qarşılıqlı əlaqəsi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	

10.	Mövzu 10. Landşaftın geokimyası və geofizikası Plan: 1. Landşaftın geokimyası 2. Landşaftın geofizikası 3. Landşaftın su balansı Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
III – kollokvium			
11	Mövzu 11. Yerın tektonik hərəkətlərinin müasir landşaftların yaranmasında rolu Plan: 1. Dağlıq ölkə landşaftlarının əmələ gəlməsi və diferensiasiyasında yeni tektonik hərəkətlərin rolu 2. Düzənlik landşaftların əmələ gəlməsində yeni tektonik hərəkətlərin rolu Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
12	Mövzu 12: Tətbiqi landşaft tədqiqatların məzmunu və metodu Plan: 1. Tətbiqi landşaft tədqiqatların məzmunu və metodu 2. Tətbiqi landşaft tədqiqatlarının əsas istiqamətləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
13	Mövzu 13: Landşaft dinamikasının tətbiq sahələri Plan: 1. Landşaft-rekreasiya tədqiqatları 2. Landşaftın tibbdə tətbiqi 3. Landşaft tədqiqatlarının mühəndislik istiqamətləri 4. Landşaftın memarlıq sahəsində tətbiqi 5. Landşaft tədqiqatlarının faydalı qazıntıların axtarışında rolu 6. Landşaftların kompleks planlaşdırmada rolu Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
14	Mövzu 14: Antropogen landşaftlar Plan: 1. İnsanın landşafta təsiri. 2. Dəmyə əkinçiliyinin yayıldığı rayonların aqrolandşaftı 3. Suvarılan əkinçilik rayonlarının aqrolandşaftları 4. Orqanik kənd təsərrüfatı Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
15	Mövzu 15: Kompleks təbii rayonlaşdırma Plan: 1. Kompleks təbii rayonlaşdırma (KTR), onun prinsipi, taksonometrik vahidi və metodları 2. Təbii ərazi kompleksləri 3. Kompleks təbii rayonlaşdırmanın (KTR) sxem və xəritələri 4. Rayonlaşdırılan ərazinin kompleks təbii-istehsal xarakterizması Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 4, 7,9,10,11]	2	
Cəmi:		30 s.	

Laboratoriya

s/s	Məşğələlərin mövzuları	saat	tarix
1	Mövzu 1: Genezis anlayışı və elmi-metodoloji əsasları. Genezis tipi və mənşə anlayışı. Komplekslik və sistemlilik prinsipi Mənbə: [Mühazirə materialları, 2, 4,6,8,15,17]	2	
2	Mövzu 2: Landşaftın geoloji və paleocoğrafi genezisi. Kvadrat dövrü və müasir landşaftların formalaşması Azərbaycanın geoloji	2	

	inkışaf xüsusiyyətləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,11,13,15]		
3	Mövzu 3: Relyefin genezisi və morfogenetik proseslər. Endogen (tektonizm, vulkanizm), ekzogen proseslər (eroziya, deflyasiya, abraziya). Morfogenetik tiplər. Dağ, düzənlik və sahil landşaftlarının genezisi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,11,13,15]	2	
4.	Mövzu 4: İqlim və hidroloji amillərin genezisdə rolu Günəş radiasiyası və istilik balans. Atmosfer sirkulyasiyası. İqlim dəyişmələrinin landşaft genezisində təsiri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,11,13,15]	2	
5	Mövzu 5: Torpaq və biotik komponentlərin genezisi. Torpaq əmələgəlmə amilləri (iqlim, ana süxur, relyef, orqanizmlər, zaman). Biomüxtəliflik və torpaq-landşaft qarşılıqlı əlaqəsi. Azərbaycanın torpaq-landşaft kompleksləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,11,13,]	2	
6	Mövzu 6: Antropogen genezis və müasir transformasiya Aqrolandşaftların formalaşması. Meşəsizləşmə və eroziya. Suvarma və şorlaşma. Urbanizasiya. Landşaftın süni dəyişdirilməsi və davamlı idarəetmə. Mənbə: [Mühazirə materialları, 2, 4,6,8,15,17]	2	
7	Mövzu 7: Antropogen landşaftlar İnsanın landşafta təsiri. Dəmyə əkinçiliyinin yayıldığı rayonların aqrolandşaftı ; Suvarılan əkinçilik rayonlarının aqrolandşaftları ; Orqanik kənd təsərrüfatı Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2, 3,11,13,15]	2	
8	Mövzu 8: Kompleks təbii rayonlaşdırma Kompleks təbii rayonlaşdırma (KTR), onun prinsipi, taksonometrik vahidi və metodları ; Təbii ərazi kompleksləri ; KTR-nin sxem və xəritələri; Rayonlaşdırılan ərazinin kompleks təbii-istehsal xarakterizkəsi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,11,13,15]	1	
	Cəmi:	15 s	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

- Landşaftın strukturu; Landşaftın hündürlük və ya mərtəbəli strukturu; Landşaftın üfüqi strukturu: Komponentlərin qarşılıqlı əlaqəsi həlli yolları xüsusi əhəmiyyət kəsb etməlidir;
- Landşaft təsnifatının prinsipləri və istiqamətləri yerləşməsinə görə təsnifatı; Fasiya, onun təsnifatı; landşaftın morfologiyasını öyrənməli;
- Tətbiqi landşaft tədqiqatlarının məzmunu və metodu; Tətbiqi landşaft tədqiqatlarının əsas istiqamətləri ni bilməlidir;
- Landşaft-rekreasiya tədqiqatları ; Landşaftın tibbdə tətbiqi ; Landşaft tədqiqatlarının mühəndislik istiqamətləri ; Landşaftın memarlıq sahəsində tətbiqi;
- Lanşatf tədqiqatlarının faydalı qazıntıların axtarışında rolu; kompleks planlaşdırmada roluna xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- mühazirə, seminarlar, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimatlar və müzakirələr, debatlar;
- müstəqil iş/araşdırma (məsələn, praktiki nümunələrlə iş)
- layihələr;
- problemlərə əsaslanan tədris;
- sahə işləri;

- qrup qiymətləndirməsi;
- ekspert metodu;

XIII.Fənn üzrə təlim nəticələri:

FTN 1. Relyefin genezisi və morfogenetik proseslərin, müasir landşaftların formalaşmasını və Azərbaycanın geoloji inkişaf xüsusiyyətlərini bilməlidir.

FTN 2. Relyefin genezisi və morfogenetik proseslər.Endogen (tektonizm, vulkanizm), ekzogen proseslərin (eroziya, deflyasiya,abraziya) və morfogenetik tiplərini öyrənməli.

FTN 3. Dağ, düzənlik və sahil landşaftlarının genezisi.Antropogen genezis və müasir transformasiya səbəblərini, aqrolandşaftların formalaşmasını, meşəsizləşmə və eroziya proseslərini,suvarma və şorlaşmaya qarşı mübarizə tədbirlərini öyrənməli.

FTN 4. Meşəsizləşmə və eroziya. Suvarma və şorlaşma. Urbanizasiya. Landşaftın süni dəyişdirilməsi və davamlı idarəetmə. Urbanizasiya səbələri,landşaftın süni dəyişdirilməsi və davamlı idarəetmənin yeni metodlarını bilməlidir.

FTN 5. Antropogen landşaftlarda, insanın landşafta təsiri. Dəmyə əkinçiliyinin yayıldığı rayonların aqrolandşaftını ; suvarılan əkinçilik rayonlarının aqrolandşaftlarını və orqanik kənd təsərrüfatının tətbiqi qaydalarını öyrənməli

FTN 6. Kompleks təbii rayonlaşdırmanın (KTR), onun prinsipi, taksonometrik vahidi və metodlarını, Rayonlaşdırılan ərazinin kompleks təbii-istehsal xarakterizkasını,təbii ərazi komplekslərini, KTR-nın sxem və xəritələrin tərtibini bilməlidir.

XIV.Tələbənin fənn haqqında fikirləri:

XV: I Kollektiv sualları:

1. Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin predmiti, məqsədi və tarixi.
2. Genezis anlayışı və elmi-metodoloji əsasları
3. Genezis tipi və mənşə anlayışı
4. Təbii sistemlərin formalaşma prinsipləri.
5. Komplekslik və sistemlilik prinsipi
6. Genezisin torpaqşünaslıq və landşaftşünaslıqda rolu.
7. Landşaftın geoloji və paleocoğrafi genezisi.
8. Yer qabığının inkişaf mərhələləri
9. Tektonik hərəkətlər və dağəmələgəlmə
10. Paleoiqlim şəraiti.

II Kollektiv sualları:

1. İqlim və hidroloji amillərin genezisdə rolu
2. Günəş radiasiyası və istilik balansı
3. Atmosfer sirkulyasiyası
4. Su dövrəni və çay şəbəkəsinin formalaşması
5. Rütubətlənmə və zonallıq
6. İqlim dəyişmələrinin landşaft genezisinə təsiri.
7. Torpaq və biotik komponentlərin genezisi.
8. Torpaq əmələgəlmə amilləri (iqlim, ana süxur, relyef, orqanizmlər,zaman)
9. Torpaq profilinin formalaşması
10. Bitki örtüyünün təkamülü.

XVI. İmtahan sualları:

1. Torpaq genezisi və landşaft dinamikası fənninin predmiti, məqsədi və tarixi.
2. Genezis anlayışı və elmi-metodoloji əsasları
3. Genezis tipi və mənşə anlayışı
4. Təbii sistemlərin formalaşma prinsipləri. Tarixi –coğrafi yanaşma
5. Komplekslik və sistemlilik prinsipi
6. Genezisin torpaqşünaslıq və landşaftşünaslıqda rolu.
7. Landşaftın geoloji və paleocoğrafi genezisi.
8. Yer qabığının inkişaf mərhələləri
9. Tektonik hərəkətlər və dağəmələgəlmə
10. Paleoiqlim şəraiti.
11. Azərbaycanın geoloji inkişaf xüsusiyyətləri
12. İqlim və hidroloji amillərin genezisdə rolu
13. Günəş radiasiyası və istilik balansı
14. Rütubətlənmə və zonallıq
15. İqlim dəyişmələrinin landşaft genezisinə təsiri.
16. Torpaq və biotik komponentlərin genezisi.
17. Torpaq əmələgəlmə amilləri (iqlim, ana süxur, relyef, orqanizmlər, zaman)
18. Torpaq profilinin formalaşması
19. Bitki örtüyünün təkamülü.
20. Biomüxtəliflik və torpaq-landşaft qarşılıqlı əlaqəsi
21. Azərbaycanın torpaq-landşaft kompleksləri
22. Antropogen genezis və müasir transformasiya
23. Aqrolandşaftların formalaşması
24. Meşəsizləşmə və eroziya
25. Suvarma və şorlaşma
26. Landşaftın süni dəyişdirilməsi və davamlı idarəetmə
27. Landşaftın inkişaf proqnozu
28. Landşaftın dinamikası
29. Landşaftın inkişafı (təkamülü) və strukturu
30. Landşaftın hündürlük və ya mərtəbəli strukturu
31. Landşaftın üfüqi strukturu .
32. Landşaftın geokimyası və geofizikası
33. Landşaftın su balansı
34. Günəş radiasiyası və istilik balansı.
35. Rütubətlənmə və zonallıq
36. İqlim dəyişmələrinin landşaft genezisinə təsiri.
37. İnsanın landşafta təsiri.
38. Suvarılan əkinçilik rayonlarının aqrolandşaftları
39. Orqanik kənd təsərrüfat.
40. Təbii ərazi kompleksləri

“Torpaq genezisi və landşaft dinamikası” fənninin sillabusu; 7007008 - Torpaqşünaslıq və aqrokimya ixtisası – “Torpaqşünaslıq” ixtisaslaşmasının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus «Aqrar elmlər» kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (07 yanvar 2026-cı il, protokol № 05)

Fənn müəllimi:

dos. X.Y. Babayev

Kafedra müdiri:

dos. İ.C. Kərimov